

Rola wojska w Singapurze
*w ramach relacji cywilno-wojskowych*¹

ŁUKASZ FIJAŁKOWSKI

Singapur pod wieloma względami jest państwem wyjątkowym, odróżniającym się od pozostałych krajów Azji Południowo-Wschodniej. Specyfika ta wpływa na charakter relacji cywilno-wojskowych i miejsce sił zbrojnych (SAF, *Singapore Armed Forces*) w państwie, odbiegających od dominujących w literaturze normatywnych założeń dotyczących cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi². W większości problematyka ta ujmowana jest przez pryzmat potencjalnych zagrożeń dla stabilności państwa, w tym jego ustroju, ze strony wojska. Stąd uwaga skupia się np. na skłonności przedstawicieli armii do sięgania po władzę na drodze zamachu stanu. Jednocześnie ugruntował się pogląd, iż to cywilna kontrola nad armią jest stanem pożądanym³. Wraz z następującymi procesami demokratyzacji na przełomie lat 80. i 90. XX wieku pojęcie demokratycznej kontroli połączono z cywilną, uznając je za ostatecznego gwaranta stabilności ustrojowej. W tym sensie relacje cywilno-wojskowe zaczęto pojmować przez pryzmat liberalnej wizji świata⁴. Stąd pojawiły się oczekiwania, iż rozwój gospodarczy będzie prowadził m.in. państwa azjatyckie w kierunku liberalnej demokracji⁵, w ramach czego relacje cywilno-wojskowe także podlegałyby transformacji w stronę modelu zachodniego. Tymczasem założenia te okazały się w wielu przypadkach nietrafione, czego przykładem jest specyfika singapurska, gdzie mamy do czynienia z fuzją cywilno-wojskową.

Relacje cywilno-wojskowe w Singapurze wyłamują się z modelu liberalnego, co jest m.in. pochodną szeregu uwarunkowań, do których należy zaliczyć rozmiar państwa oraz wielkość populacji, położenie geograficzne, poziom rozwoju gospodarczego oraz zróżnicowanie etniczne (dominacja etnicznych Chińczyków)⁶. Wszystkie te cechy wpływają na rozumienie bezpieczeństwa narodowego przez elity polityczne tego miasta-państwa, a także na postrzeganie kwestii bezpieczeństwa w szerszym ujęciu: regionalnym i światowym. W związku z tym siłom zbrojnym przypisana jest istotna rola w zapewnieniu bezpieczeństwa, która niemniej podlega ewolucji od momentu uzyskania niepodległości przez Singapur w wyniku jego oddzielenia się od Malezji w 1965 r. Jednocześnie armia jest tylko

Fijałkowski jednym z pięciu elementów, na których opiera się doktryna „Całkowitej Obrony” (*Total Defence*). Tym samym pozycja i znaczenie sił zbrojnych Singapuru jest nie tylko pochodną obiektywnych czynników (np. uwarunkowań geograficznych), ale również jest efektem zamierzonych działań wpisujących się w system polityczny, a także projekt budowy nowoczesnego państwa i narodu w obliczu praktycznego braku szerszych podstaw do podjęcia tego rodzaju eksperymentu. Należy podkreślić, iż pomimo dominującej wizji „wrażliwości” Singapuru na różnego rodzaju zaburzenia i zagrożenia⁷ (o charakterze międzynarodowym – zarówno znajdujące swoje źródło w regionie, jak i poza nim; oraz wewnętrznym) eksperyment ten zasadniczo zakończył się sukcesem.

Relacje cywilno-wojskowe

Stosunki cywilno-wojskowe odnoszą się do wielopłaszczyznowych relacji wojska i różnych struktur występujących w państwie i społeczeństwie, obejmując relacje instytucjonalne i nieinstytucjonalne oraz odzwierciedlają formalną i nieformalną pozycję wojska w społeczeństwie⁸. Są one pojęciem zdecydowanie szerszym od zagadnienia kontroli cywilnej nad armią⁹. Ta ostatnia kwestia jest przedmiotem licznych analiz dotyczących tego, jak cywilne władze państwowe mogą kontrolować siły zbrojne¹⁰. Jest to związane bezpośrednio z dylematem wypływającym z tego, iż w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa, potrzebuje ono instytucji, która dysponuje możliwościami zastosowania przemocy na dużą skalę. Tym samym wojsko potencjalnie ma do dyspozycji ogromne możliwości wpływania na scenę polityczną, co wg Andrew Cottey’a i innych prowadzi do uznania za główny problem w relacjach cywilno-wojskowych możliwości interwencji wojskowej w wewnętrzną politykę państwa i w związku z tym podkreśla potrzebę wzmocnienia kontroli cywilnych władz wykonawczych nad wojskiem¹¹. W związku z tym w debacie nad relacjami między demokracją a siłami zbrojnymi można wyodrębnić dwa główne nurty. Pierwszy koncentruje się na poziomie autonomii wojska w stosunku do cywilnych ośrodków władzy i wpływie wojska na demokratyczną i cywilną kontrolę¹². Drugi skupia się na zagadnieniu skłonności wojska do interweniowania w politykę, szczególnie w postaci przejęcia władzy politycznej na drodze zamachu stanu¹³.

Należy zauważyć, iż pozycja wojska w ramach danego systemu politycznego może mieścić się w ramach szerokiego spektrum relacji cywilno-wojskowych, począwszy od całkowitej dominacji przedstawicieli sił zbrojnych w państwie (czego klasycznym przykładem są rządy junty wojskowej), przez odgrywanie roli jednego z graczy

w ramach systemu politycznego, po zupełną apolityczność i wycofanie się z bieżącej polityki. W Azji Południowo-Wschodniej możemy zaobserwować wszystkie powyższe przypadki, chociaż należy podkreślić dynamiczny charakter stosunków cywilno-wojskowych. Pod koniec lat 90. XX wieku można było zaobserwować przesłanki wskazujące na zmniejszającą się rolę wojska w polityce poszczególnych państw w miarę postępujących procesów demokratyzacji (zwłaszcza w odniesieniu do Indonezji i Tajlandii, a także Filipin)¹⁴. Jednakże dekadę później trend ten przynajmniej częściowo został zatrzymany, czego wyraźnym przejawem był wojskowy zamach stanu w Tajlandii w roku 2006¹⁵.

Niemniej sytuacja w każdym z państw Azji Południowo-Wschodniej ma własną specyfikę. Związane jest to z tym, iż w każdym przypadku relacje cywilno-wojskowe odzwierciedlają pewne ogólne uwarunkowania, które obejmują m.in. znaczenie spuścizny historycznej (uwzględniającej np. rolę armii w uzyskaniu niepodległości), jakość rządów cywilnych (w tym sukcesy lub porażki w zarządzaniu rozwojem ekonomicznym, lub stopień podziałów społecznych i wśród samych elit politycznych), uwarunkowania międzynarodowe (w postaci np. istnienie zagrożeń i nacisków zewnętrznych), a także wewnętrzną „kulturę” wojskową (uwidaczniającą się m.in. w występowaniu specyficznej ideologii sankcjonującej autonomię wojska w stosunku do władz cywilnych)¹⁶.

Uwarunkowania polityki bezpieczeństwa Singapuru

W przypadku Singapuru często można znaleźć odwołania do mającej dominować w polityce bezpieczeństwa tego państwa mentalności „oblężonej twierdzy”¹⁷. Związane jest to bezpośrednio z uwarunkowaniami wpływającymi na politykę bezpieczeństwa Singapuru, tzn. położeniem geograficznym, rozwojem ekonomicznym oraz relacjami z państwami sąsiednimi.

Singapur jest państwem-miastem położonym w pobliżu południowego krańca Płw. Malajskiego nad cieśniną Singapurską i Malakka. Singapur uzależniony jest od importu praktycznie wszystkich produktów niezbędnych do funkcjonowania, od wody i żywności po paliwa, np. na mocy umów z Malezją z 1962 i 2000 roku duża część potrzebnej wody jest sprowadzana z tego kraju (umowy wygasają w 2061 roku), co jednak w obliczu często napiętych relacji na linii Singapur-Kuala Lumpur jest powodem do obaw decydentów singapurskich odnośnie do bezpieczeństwa dostaw wody¹⁸. Obecnie niemniej podkreślane jest nie tyle to, iż Malezja może odciąć Singapur od wody, ile iż ewentualne niepokoje wewnętrzne w tym państwie,

Fijałkowski szczególnie w prowincji Johor, mogą zakłócić dostawy. W sferze bezpieczeństwa można spotkać się także z opiniami, iż Malezja i Singapur są współzależne i w praktyce są skazane na współpracę w tej kwestii. Obrona Singapuru ma być tym samym tożsama z obroną Malezji.

Rozwój Singapuru jest zależny od dostępu do morskich szlaków komunikacyjnych, a port singapurski należy do jednych z największych na świecie. Cieśnina Malakka jest jednym z najbardziej ruchliwych szlaków morskich łączących Ocean Indyjski ze Spokojnym. Strategiczne położenie Singapuru na zbiegu szlaków morskich jest jednym z głównych czynników sprzyjających jego rozwojowi, co w połączeniu z poziomem rozwoju infrastruktury, stabilności politycznej i dostępem do wykwalifikowanej siły roboczej stanowi magnes dla międzynarodowych przedsiębiorstw. W tym wymiarze Singapur wypada szczególnie korzystnie na tle innych państw regionu, które co prawda charakteryzują się często szybkim wzrostem ekonomicznym, połączonym jednak z dużą niestabilnością społeczną i polityczną. Tym samym utrzymanie stabilności Singapuru (politycznej, społecznej i ekonomicznej) jest podstawowym gwarantem dalszego rozwoju tego państwa, warunkowanego poziomem zaufania potencjalnych i bieżących inwestorów. W wymiarze ekonomicznym Singapur jest zatem silnie powiązany z gospodarką światową przy jednoczesnym uzależnieniu od morskich szlaków komunikacyjnych. Przekłada się to na jego wysoką wrażliwość na jakiegokolwiek zakłócenia w funkcjonowaniu tychże szlaków, przez co taka ewentualność jest traktowana przez władze singapurskie jako bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa¹⁹. Chodzi tutaj zarówno o celowe działania potencjalnego przeciwnika, jak i zagrożenia środowiskowe (wywołane działalnością człowieka i o charakterze naturalnym, np. tsunami z 2004 roku lub efekty wypalania lasów w Indonezji). Stąd też rozwój marynarki wojennej i lotnictwa jest istotnym elementem strategii Singapuru, w połączeniu z przygotowaniem do tzw. operacji o charakterze innym niż wojna, co stanowi element współczesnych zmian w SAF określanych jako budowa sił „trzeciej generacji”²⁰.

Kolejną istotną determinantą polityki bezpieczeństwa Singapuru jest demografia. Ludność Singapuru wynosi 5,7 miliona ludzi, co stanowi istotne ograniczenie w rozwoju SAF. Po pierwsze, Singapur w wymiarze ilościowym ma stosunkowo niewielkie siły zbrojne (72,5 tys. żołnierzy), uwzględniając jednak ogół ilości mieszkańców stanowi to duży odsetek populacji. Co więcej, dzięki powszechnemu poborowi, do dyspozycji pozostaje ponad 300 tysięcy rezerwistów. W porównaniu z sąsiednimi Malezją i Indonezją daje to Singapurowi istotny potencjał odstrasżający²¹. Po drugie, jako mnożnik siły

służą zaawansowane technologie, które pozwalają rekompensować mniejszą ilość żołnierzy²². Po trzecie, aby utrzymać poparcie społeczeństwa dla SAF, w armii wykształciła się swoista kultura wojskowa premiująca przede wszystkim bezpieczeństwo żołnierzy, nawet kosztem skuteczności działania i treningu²³. Nieakceptowane są incydenty mogące prowadzić do uszczerbku na zdrowiu lub śmierci żołnierza, np. w 2003 roku w Singapurze przetoczyła się fala dyskusji i krytyki, gdy jeden z poborowych zmarł w trakcie ćwiczeń. Oficerowie odpowiedzialni za wypadek zostali skazani na kary więzienia a SAF zawiesił również same ćwiczenia, w których uczestniczył żołnierz²⁴. Mając jednak na uwadze brak doświadczeń bojowych SAF pojawiają się opinie, iż może to rzutować ostatecznie na skuteczność działania wojska (opinie te pojawiają się zwłaszcza wśród zagranicznych obserwatorów zachodnich z państw, gdzie dopuszcza się pewien poziom ryzyka i niebezpieczeństwa w trakcie ćwiczeń, jako niezbędny element przygotowania żołnierzy do pełnienia swoich funkcji)²⁵.

Rozwój SAF

Jak zauważa Tim Huxley, w Singapurze w ograniczonym stopniu napotykamy przesłanki mogące wspierać większe zaangażowanie wojska w sferze politycznej²⁶. Jest to bezpośrednio powiązane z krótką historią kraju, który jako niepodległe państwo pojawił się na arenie międzynarodowej w 1965 roku, po krótkim okresie próby funkcjonowania jako część Malezji. Od tego momentu datuje się proces tworzenia singapurskich sił zbrojnych w sytuacji braku jakichkolwiek rodzimych tradycji militarnych. Co prawda w czasach kolonialnych w Singapurze stacjonowały siły brytyjskie, które miały zapewniać bezpieczeństwo miastu, strzegąc interesów metropolii w regionie, to jednak dopiero po II wojnie światowej utworzono dwa bataliony rekrutowane z miejscowej ludności. Niemniej siły te w większości złożone były z Malajów i w latach 1963–1965 weszły w skład armii malezyjskiej, uczestnicząc w działaniach związanych z konfliktem z Indonezją (okres tzw. konfrontacji) w prowincji Johor i na wyspie Sebatik na wybrzeżu Sabahu (Północne Borneo)²⁷. W przeciwieństwie do krajów takich jak Indonezja czy Wietnam, armia nie odegrała żadnej roli w uzyskaniu niepodległości, a jej powstanie nie wyprzedzało utworzenia państwa. Stąd też od strony ideologicznej członkowie SAF nigdy nie mogliby się powoływać na swoje zasługi w tej sferze, co mogłoby legitymizować ich ewentualne roszczenia w sferze politycznej.

Singapur przystąpił do budowy własnych sił zbrojnych, nie tylko nie posiadając większych tradycji wojskowych, ale dodatkowo

Fijałkowski w obliczu tradycyjnej niechęci sporej części mieszkańców (pochodzenia chińskiego) wobec służby wojskowej²⁸. W czasach brytyjskich Singapur odgrywał ważną rolę strategiczną jako baza morska, co oznaczało co najmniej od lat 20. XX wieku dużą obecność wojskową. Jednakże w praktyce samo miasto-państwo pozbawione jest jakichkolwiek tradycji wojskowych. Co prawda już w 1854 roku, głównie w celach utrzymania porządku wewnętrznego, utworzono Korpus Strzelców (Singapore Volunteer Rifle Corps), jednak w ograniczonym stopniu zasilany był on przez rekrutów chińskich z miejscowej ludności²⁹. W latach 50. ponownie podjęto działania na rzecz wzmocnienia lokalnych sił wojskowych, ale po raz kolejny miejscowa ludność odniosła się nieprzychylnie do planów poboru³⁰. Do roku 1963 uformowano ostatecznie dwa bataliony, które w znacznej części składały się z żołnierzy pochodzenia malajskiego. Stąd też władze niepodległego Singapuru stanęły przed zadaniem stworzenia od podstaw sił zbrojnych w sytuacji nie tylko braku doświadczonych kadr wojskowych, ale również ogólnego braku tradycji wojskowych w społeczeństwie, które w większości nie ceniło zawodu żołnierza jako ścieżki kariery zawodowej.

Uwzględniając uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe, Singapur rozpoczął współpracę z Izraelem, dążąc do wypracowania modelu najbardziej odpowiadającego lokalnej specyfice³¹. Stąd też armia została oparta na powszechnym obowiązku służby wojskowej, uwzględniając niemożność budowania armii w pełni zawodowej. Z jednej strony, argumentowano, stanowiłoby to zbyt duże obciążenie finansowe dla budżetu państwa (zwłaszcza we wczesnym okresie), a z drugiej pozbawiało rynek pracy zbyt dużej liczby ludzi. Ta ostatnia kwestia do chwili obecnej jest jedną z cech charakterystycznych Singapuru, gdzie armia musi *de facto* rywalizować o ograniczony zasób, jakim są pracownicy z sektorem prywatnym i publicznym. W ramach działań skierowanych na zbudowanie sił zbrojnych podjęto też świadomą decyzję, iż armia jest jednym z komponentów państwa i ma służyć nie tylko jego bezpieczeństwu, ale również jego rozwojowi. Z jednej strony jest to zapewniane oczywiście przez pryzmat przyjętej strategii „odstraszania”, tzn. zabezpieczenia żywotnych interesów państwa, ale z drugiej, SAF pełni też rolę rezerwuaru świetnie wykształconych kadr zarządzających państwem – temu ostatniemu celowi służy m.in. system stypendiów naukowych i model podwójnej kariery³².

Przywódca państwa Lee Kwan Yew oraz pozostali politycy z rządzącej Partii Akcji Ludowej (PAP, *People Action Party*)³³ uznali, iż Singapur, jeśli chce przetrwać jako niepodległe państwo, musi mieć siły zbrojne zdolne zapewnić bezpieczeństwo. Na to stanowisko

wpłynęły zarówno wydarzenia z przeszłości, jak i też kalkulacja dotycząca bieżącej sytuacji międzynarodowej (m.in. tocząca się wojna w Wietnamie).

Na polityków PAP niewątpliwie wpływała pamięć o klęsce Brytyjczyków z 1942 roku zakończona okupacją Singapuru przez Japończyków. Podkreślało to problem obrony wyspy w warunkach nowoczesnego konfliktu zbrojnego w sytuacji braku głębi strategicznej. W tej sytuacji władze Singapuru uznały, iż muszą dysponować wystarczającą siłą odstraszającą, która czyniłaby każdy ewentualny atak niezwykle kosztowny dla agresora. Założenie to było istotne, zwłaszcza uwzględniając położenie miasta-państwa sąsiadującego z dwoma znacznie większymi krajami – Malezją i Indonezją, z którymi wzajemne relacje okresowo podlegały napięciom³⁴. Siły zbrojne miały również wpłynąć na wzmocnienie postrzegania Singapuru jako państwa stabilnego, który w przeciwieństwie do innych państw regionu, jest bezpiecznym miejscem dla zagranicznych inwestycji. Od samego początku kwestie bezpieczeństwa ekonomicznego były bezpośrednio związane z przetrwaniem państwa pozbawionego jakichkolwiek zasobów naturalnych, podkreślając znaczenie korzystnego położenia geograficznego (dzięki któremu Singapur stanowi hub transportowy, finansowy i usługowy w regionie) wspartego poziomem wykształcenia ludności (pełniąc tym samym rolę centrum eksperckiego i akademickiego, sprzyjając tworzeniu gospodarki opartej na usługach). Stąd obok roli odstraszającej SAF miały pełnić również funkcję integrującą społeczeństwo we wspólnym zadaniu obrony państwa³⁵. Niebagatelną rolę odgrywał tutaj również przyjęty model obywatelskiej armii opartej na powszechnym poborze, który w kalkulacjach przywódców PAP miał być tańszy w utrzymaniu, ale również nie miał tak negatywnie wpływać na rynek pracy (do chwili obecnej jest to jeden z czynników wpływających na model służby zawodowej opierającej się raczej na krótkich kontraktach w miejsce stałego i długotrwałego zatrudnienia)³⁶.

Bardzo szybko SAF przeorientowano na pełnienie funkcji *stricto* obronnej, wyłączając siły zbrojne z kwestii utrzymania porządku wewnętrznego³⁷. Uznano, iż armia obywatelska będzie w pełni efektywna jedynie koncentrując się na obronie państwa przed agresją zewnętrzną. Miało to również spełnić funkcję integrującą społeczeństwo wspierając program budowy państwa i narodu. Cel ten osiągnięto jednak połowicznie – z jednej strony współcześnie pojawiają się opinie wśród niektórych obywateli, iż osoby napływowe, które nie odbyły służby wojskowej, nie mogą w pełni zasługiwać na miano Singapurczyków³⁸ (służba w SAF pełni rolę doświadczenia wspólnego dla każdego dorosłego mężczyzny, swoisty *rite de passage*³⁹),

Fijałkowski z drugiej jednak strony służba wojskowa miała sprzyjać również rozładowaniu napięć etnicznych obecnych w państwie i tutaj nie do końca udało się zażegnać istniejące uprzedzenia wobec ludności malajskiej⁴⁰.

Jednocześnie SAF nigdy nie miały być jedynym gwarantem bezpieczeństwa Singapuru. W wymiarze wewnętrznym siły zbrojne stanowią element doktryny Całkowitej Obrony wprowadzonej w 1984 roku, w wymiarze zewnętrznym zaś władze Singapuru uznały, iż będą mogły liczyć na wsparcie sojuszników jedynie w sytuacji, gdy będą dysponować siłą, która uczyni z nich cennego partnera. Jednocześnie Singapur, w przeciwieństwie do sąsiedniej Indonezji, jest otwarty na obecność w regionie mocarstw spoza regionu, współpracując m.in. z Wielką Brytanią, Australią i Nową Zelandią (w ramach Paktu Pięciu), ale również z USA⁴¹.

Strategia SAF

Siły zbrojne nie stanowią jedynego instrumentu mającego zapewnić bezpieczeństwo państwa. W ramach doktryny Całkowitej Obrony bezpieczeństwo narodowe opiera się na pięciu komponentach: obronie psychologicznej (wzmacniającej wolę społeczeństwa i jego odporność względem przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom); obronie ekonomicznej (wzmocnienie sfery ekonomicznej, aby państwo mogło wytrzymać presję wywołaną znaczącym kryzysem lub wojną); obronie cywilnej (przygotowanie ludności cywilnej na wypadek konfliktu); obronie społecznej (podkreślanie znaczenia budowania spójności społecznej, która ma przetrwać ewentualny kryzys). Obrona militarna stanowi tutaj jedynie piąty filar polegający na odstraszeniu potencjalnego agresora⁴².

W tym układzie SAF, obok dyplomacji, ma odgrywać rolę czynnika odstrasżającego potencjalnego przeciwnika. Cechą charakterystyczną jest jednak to, iż biorąc pod uwagę wysoką podatność na wszelkie niepokoje w regionie, Singapur unika wskazywania konkretnego wroga przeciwko któremu miałby się zbroić. W tym wypadku sama siła militarna państwa ma prowadzić do tego, aby żaden potencjalny wróg się nie wyłonił. Stąd ciągła gotowość sił zbrojnych ma być ostateczną gwarancją bezpieczeństwa⁴³.

Początkowo strategia SAF bazowała na założeniu, iż Singapur jest słabszy od każdego potencjalnego przeciwnika, lecz pomimo to może zadać wystarczająco wysokie straty agresorowi, co uczyni atak nieopłacalnym. Zatem Singapur powinien rozwinąć wystarczające zdolności obronne, które czyniłyby każdą agresję mało prawdopodobną (tzw. doktryna „trującej krewetki”)⁴⁴. Wraz z rozwojem sił

zbrojnych, zwłaszcza ich wzrastającym nasyceniem nowoczesnym sprzętem mogącym niwelować niewielkie rozmiary sił zbrojnych, SAF uzyskały ograniczone zdolności ofensywne. W tym momencie zadaniem wojska w sytuacji ewentualnego konfliktu stało się niedopuszczenie do sytuacji, w której sam Singapur byłby zagrożony. Oznaczało to uzyskanie przewagi w powietrzu i na morzu pozwalającej na zadanie wystarczająco wysokich strat przeciwnikowi przy jednoczesnym zadaniu ochrony morskich szlaków komunikacyjnych, od których Singapur jest uzależniony⁴⁵. W momencie, gdy Singapur osiągnął wysoki poziom rozwoju ekonomicznego, zasadą stało się utrzymywanie przewagi technologicznej w regionie. Z jednej strony oznacza to, iż Singapur dysponuje najnowocześniejszą armią w Azji Południowo-Wschodniej, z drugiej, iż wzrastają koszty związane z funkcjonowaniem sił zbrojnych. W przypadku Singapuru wydatki *per capita* na armię w przeliczeniu na mieszkańca są jednymi z najwyższych w całej Azji Wschodniej. Natomiast budżet obronny jest porównywalny z Indonezją lub Malezją⁴⁶. Jednocześnie dążenie do utrzymania przewagi technologicznej prowadzi do zakupów nowego sprzętu, który nie zawsze jest sprawdzony, natomiast jest drogi w utrzymaniu⁴⁷.

Na początku XXI wieku wskazuje się, iż podążając za rewolucją w sprawach wojskowych zainicjowaną przez USA, Singapur zmierza w kierunku armii „trzeciej generacji”. Ma ona charakteryzować się przygotowaniem do konfliktów asymetrycznych, operacji „innych niż wojna” uwzględniając wysokie nasycenie nowymi technologiami. Ma to pozwolić na maksymalną ochronę własnych żołnierzy, jednocześnie uwzględniając wysoki poziom wykształcenia i oswojenia z nowoczesnymi technologiami społeczeństwa singapurskiego (m.in. w standardowe wyposażenie rekrutów wchodzi obecnie komputer osobisty)⁴⁸.

Fuzja cywilno-wojskowa

Armia od samego początku była ściśle powiązana ze strukturami państwowymi, poddana nie tylko ścisłej kontroli cywilnej, ale przede wszystkim była tworzona przez cywilów (główną rolę odegrał tutaj ekonomista, Goh Keng Swee, który najpierw piastował stanowisko ministra finansów). Jak zauważa Tan Tai Yong, SAF powstały w momencie, gdy urzędnicy państwowi włożyli mundury⁴⁹. W początkowych latach czerpano tutaj z wzorców brytyjskich, ale przede wszystkim wsparcia udzielili eksperci izraelscy. Uznano, iż to właśnie doświadczenia Izraela w sferze bezpieczeństwa są zbliżone do sytuacji Singapuru i można je wykorzystać. Stąd od samego

Fijałkowski początku istnienia armii cechą charakterystyczną Singapuru stała się fuzja cywilno-wojskowa przejawiająca się w tym, iż wojskowi w pełni przyjęli za swoje cele i interesy biurokratów cywilnych rządzących państwem i nie wykształcili silnej, odrębnej tożsamości korporacyjnej, która mogłaby wspierać ewentualne próby większego wpływu na sferę cywilną⁵⁰. Prowadzi to, według Seana P. Walsh, do braku wykształcenia się w Singapurze profesjonalnej klasy oficerów, przypominając tym samym model arystokratycznych elit polityczno-wojskowych, gdzie baza społeczna z której rekrutowane są elity państwowe pozostaje bardzo wąska⁵¹.

Klasyczna problematyka relacji cywilno-wojskowych, jak podkreśla Tan Tai Yong, polegająca na tworzeniu przez państwo instytucji opartej na przemoc w celu własnej ochrony, a następnie występowanie obawy przed tym instrumentem, nie występuje w Singapurze. Powodem ma być to, iż bezpieczeństwo oraz obrona kraju „pozostaje kolektywną odpowiedzialnością całego rządu i narodu, a nie tylko sił zbrojnych”⁵². Stąd też model relacji cywilno-wojskowych charakteryzujący Singapur ma być oparty na fuzji, tzn. wojsko, zamiast funkcjonować jako niezależny lub dysfunkcyjny komponent pozostający poza cywilnymi strukturami politycznymi, jest w pełnym zakresie integralną częścią struktur administracyjnych, odgrywając zasadniczo uzupełniającą rolę w społecznych i ekonomicznych funkcjach państwa. Stąd też militarny establishment nie posiada własnych politycznych lub ideologicznych ambicji, lecz identyfikuje się w pełni z wartościami, interesami i narodowymi celami wyznaczanymi przez cywilny rząd⁵³.

Niewątpliwie czynnikiem ułatwiającym integrację wojska ze strukturami biurokratycznymi i politycznymi państwa jest specyficzny model kariery wojskowej rozwinięty w SAF. Miał on na celu przyciągnięcie najlepszych kandydatów, nie zamykając jednak ścieżki kariery do sfery wyłącznie wojskowej. Związane to jest z sytuacją, iż najlepsi absolwenci uczelni z łatwością mogą uzyskać atrakcyjne oferty pracy w sektorze prywatnym, ale jednocześnie są traktowani jako cenny zasób w administracji państwowej i rządzie.

W pierwszym rządzie stworzony został system stypendiów zagranicznych w celu szkolenia i promowania oficerów, mający również zwiększyć atrakcyjność wojska. System ten skutkuje tym, iż polityczne i wojskowe elity są społecznie i funkcjonalnie zintegrowane, obniżając jednak jednocześnie profesjonalizm oficerów SAF. Jak zauważa Walsh, personel SAF pozostaje w większości doskonale wykształcony i młody, lecz jednocześnie ma niewielkie doświadczenie operacyjne ograniczone w dodatku przez ćwiczenia poświęcające efektywność dla bezpieczeństwa⁵⁴. System stypendiów został zapo-

czątkowany w 1971 roku i w jego ramach najlepsi kandydaci są wysyłani na uczelnie w samym Singapurze oraz w Europie i USA. Jest pięć typów stypendiów – najbardziej prestiżowe są dwa pierwsze rodzaje stypendiów pozwalające studiować na zagranicznych uniwersytetach. Trzecim rodzajem są stypendia pozwalające na naukę w zagranicznych akademiach wojskowych. Są one mniej cenione jako dostarczające wykształcenia związanego wyłącznie z karierą wojskową. Pozostałe kategorie stypendiów pozwalają studiować na miejscowych uczelniach⁵⁵.

Beneficjenci tych stypendiów mają zapewnioną później szybką ścieżkę kariery wojskowej (tzw. naukowcy-żołnierze), awansując na wysokie stopnie oficerskie (jednym z pierwszych beneficjentów tego systemu jest obecny premier Lee Hsien Loong). Niemniej można znaleźć opinie, iż system ten ma pewien negatywny skutek w samej armii, prowadząc do animozji między „naukowcami” a „chłopami” (tzn. oficerami nastawionymi na karierę żołnierza zawodowego), którzy krytycznie oceniają taki szybki model kariery, niesprzysługując również wzmacnianiu czysto wojskowych wartości⁵⁶.

W 1981 roku Ministerstwo Obrony dodatkowo wprowadziło system „podwójnej kariery” w ramach którego oficerowie średniego i wysokiego szczebla wchodzący do grupy „żołnierzy-naukowców” mogli być oddelegowani na stanowisko w służbie cywilnej, mogąc ostatecznie przejść tam na stałe. Dzięki temu systemowi oficerowie SAF zostali zaangażowani w szereg działań wykraczających poza tradycyjne funkcje wojskowe, m.in. zajmując stanowiska w Ministerstwie Obrony poprzednio piastowane przez pracowników służby cywilnej, obejmując stanowiska na placówkach dyplomatycznych oraz w rozmaitych radach nadzorczych. Istotnym aspektem modelu „podwójnej kariery” jest to, iż po przejściu na wojskową emeryturę, „naukowcy” mogą spodziewać się mianowania na wyższe stanowiska w sektorze publicznym. W tym również na objęcie istotnych stanowisk w sferze rządowej, pozwalającej na kształtowanie narodowej polityki⁵⁷.

Podsumowanie

Relacje cywilno-wojskowe w Singapurze wyłamują się z prostego modelu apolitycznych i profesjonalnych sił zbrojnych lub zaangażowanego politycznie wojska. Związane jest to bezpośrednio z naturą systemu politycznego miasta-państwa, a także historią powstania i ewolucji SAF. W związku z tym z jednej strony mamy do czynienia z silną kontrolą cywilną nad armią, ale z drugiej ze specyficznym przenikaniem się sektora publicznego i wojskowego. Tym samym

Fijałkowski relacje cywilno-wojskowe w Singapurze odchodzą od modelu liberalnego, który nie znajduje tutaj pełnego zastosowania. Oddzielenie wojska od władz politycznych traci na znaczeniu, gdyż funkcjonują one w ramach jednego systemu o wspólnych celach i priorytetach. Co więcej, w praktyce znaczna część elit politycznych i wojskowych jest sobie tożsama, a armia stanowi jeden z instrumentów wyłaniania kadr zarządzających państwem. W ten sposób założenie, iż jedynym sposobem ograniczenia politycznego wpływu armii jest jej większy profesjonalizm (i mająca za tym iść jej apolityczność) jest nie do zastosowania w przypadku Singapuru. Jednocześnie przyjęty model rozwoju SAF opiera się na dążeniu do zbudowania szerokiego poparcia dla sił zbrojnych w społeczeństwie, co z jednej strony prowadzi do wyłonienia się systemu rozmaitych zachęt mających przyciągnąć najlepszych kandydatów do wojska, z drugiej strony natomiast do potrzeby ciąglego przypominania i przekonywania społeczeństwa o potrzebie zachowania czujności i utrzymania wysokich wydatków na wojsko. Doprowadziło to do przekształcenia SAF w najnowocześniejszą armię w Azji Południowo-Wschodniej, niemniej z otwartą kwestią dotyczącą poziomu jej profesjonalizmu w sferze czysto wojskowej.

PRZYPISY

1. Artykuł jest wynikiem badań prowadzonych w ramach projektu *Dylematy bezpieczeństwa militarnego państw azjatyckich - wewnętrzne uwarunkowania sekurytyzacji*. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/D/HS5/00071.
2. Przegląd problematyki cywilnej i demokratycznej kontroli nad armią, patrz: M. Mietzner, *Military Politics, Islam, and the State In Indonesia. From Turbulent Transition to Democratic Consolidation*, ISEAS Publications, Singapore 2009, s. 1-34.
3. Zagadnienia te są rozważane m.in. [w:] P.D. Feaver, *Armed Servants: Agency, Oversight, and Civil-Military Relations*, Harvard University Press, Cambridge, London 2003.
4. Współczesny liberalizm podkreśla znaczenie demokratycznego charakteru państwa, szerzej: J. Czaputowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 251.
5. O procesach demokratyzacji w Azji Południowo-Wschodniej, patrz: A.W. Jelonek, *W stronę nieliberalnej demokracji. Szkice z antropologii politycznej Azji Południowo-Wschodniej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
6. Singapur jest miastem-państwem o łącznej powierzchni 697 km², liczącym niecałe 5,7 mln mieszkańców, którzy w dominującym stopniu są etnicznymi Chińczykami (74,2%). Pozostałe dwie duże grupy to Malajowie (13,3%) i Indusi (9,2%). PKB *per capita* jest najwyższe w Azji Południowo-Wschodniej i wynosi 85700 USD (wg parytetu siły nabywczej). *CIA The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sn.html> [dostęp: 18.02.2016 r.].

- 7 Yee-Kuang Heng, „A Global City In an Age of Global Risks: Singapore’s Evolving Discourse on Vulnerability”, *Contemporary Southeast Asia*, nr 35, t. 3, 2013, s. 423–446.
8. B. Balcerowicz, *Sily zbrojne w państwie i stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006, s. 47.
9. A. Croissant, D. Kuehn, P. Lorenz, *Breaking with the past? Civil-military relations in the emerging democracies of East Asia*, East-West Center, Honolulu 2012, s. 5–7.
10. D.L. Bland, „A Unified Theory of Civil-Military Relations”, *Armed Forces and Society*, nr 26, t. 1, 1999, s. 8.
11. A. Cottey, T. Edmunds, A. Forster, „The Second Generation Problematic: Rethinking Democracy and Civil-Military Relations”, *Armed Forces and Society*, nr 29, t. 1, 2002, s. 36–40.
12. Do tej grupy można zaliczyć m.in. pracę S.P. Huntingtona, *The Soldier and the State. The Theory and Politics of Civil-Military relations*, Harvard University Press, Cambridge and London 1957.
13. M.in. S. Finer, *The Man on Horseback. The role of the military in politics*, Penguin, London 1976.
14. M. Alagappa [red.], *Coercion and Governance. The declining political role of the military in Asia*, Stanford University Press, Stanford 2001.
15. M. Mietzner [red.], *The political resurgence of the military In Southeast Asia. Conflict and leadership*, Routledge, London and New York 2011.
16. Ibidem.
17. D. Da Cunha, „Sociological aspects of the Singapore Armed Forces”, *Armed Forces & Society*, nr 25, t. 3, 1999, s. 460.
18. J. Long, „Desecuritizing the Water Issue in Singapore-Malaysia Relations”, *Contemporary Southeast Asia*, nr 23, t. 3, 2001, s. 504–532.
19. T. Huxley, *Defending the Lion City. The Armed Forces of Singapore*, Allen & Unwin, St. Leonards 2000, s. 31.
20. Weichong Ong, „Peripheral to Norm? The Expeditionary Role of the Third Generation Singapore Armed Forces”, *Defence Studies*, nr 11, t. 3, 2011, s. 541–558; A.T.H. Tan, „Punching Above Its Weight: Singapore’s Armed Forces and Its Contribution to Foreign Policy”, *Defence Studies*, nr 11, t. 4, 2011, s. 677–683.
21. Siły zbrojne Malezji liczą 109 tys. żołnierzy, a Indonezji niecałe 400 tys. żołnierzy, *Military Balance 2015*, IISS, Routledge, London 2015.
22. Grevatt Jon, „Island intent”, *Jane’s Defence Weekly*, 29 January 2014, s. 26–32.
23. Sean P. Walsh, „The Roar of the Lion City. Ethnicity, Gender, and Culture in the Singapore armed Forces”, *Armed Forces & Society*, nr 33, t. 2, 2007, s. 270–272.
24. Tan Tai Yong, „The armed forces and politics in Singapore. The persistence of civil-military fusion”, [w:] Marcus Mietzner [red.], *The Political Resurgence of the Military In Southeast Asia. Conflict and Leadership*, Routledge, London and New York 2011, s. 159.
25. S. P. Walsh, op. cit.
26. T. Huxley, op. cit., s. 240–243.
27. Ibidem, s. 6.
28. Tan Tai Yong, *The armed forces ...*, s. 150–151.
29. Ibidem, s. 150.
30. Ibidem, s. 151.

31. T. Huxley, op. cit., s. 11, 197.
32. D. Da Cunha, op. cit., s. 466–470.
33. Na temat system politycznego Singapuru, patrz: M. Bankowicz, *System polityczny Singapuru*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.
34. M. Leifer, *Singapore's Foreign Policy. Coping with vulnerability*, Routledge, London and New York 2000, s. 140–153; Tim Huxley, op. cit., s. 44–55.
35. Tan Tai Yong, *The armed forces ...*, s. 157.
36. Ibidem, s. 157, 159.
37. T. Huxley, op. cit., s. 14–16.
38. Tan Tai Yong, *The armed forces ...*, s. 162.
39. D. Da Cunha, op. cit., s. 461.
40. S. P. Walsh, op. cit., s. 266–267.
41. T. Huxley, op. cit., s. 200–212.
42. Tan Tai Yong, *The armed forces ...*, s. 156; Teo Chee Hean, „Total Defence for Singapore”, *Military Technology*, 2/2008, s. 14–18.
43. A.T.H. Tan, op. cit., s. 672–697.
44. T. Huxley, op. cit., s. 56.
45. Ibidem, s. 58.
46. Budżet obronny Singapuru w 2014 roku wyniósł 10 mld USD, podczas gdy budżety Indonezji i Malezji wyniosły odpowiednio 7,09 i 5,03 mld USD. *Military Balance 2015*, IISS, Routledge, London 2015.
47. Abas Marhalim, „The Republic of Singapore Air Force”, „Asian Defence Journal”, January-February 2014, s. 8–9.
48. Tan Tai Yong, *The armed forces ...*, s. 158.
49. Ibidem, s. 161.
50. Ibidem, s. 149.
51. Sean P. Walsh, op. cit., s. 271.
52. Tan Tai Yong, *Singapore: Civil-Military Fusion*, [w:] Muthiah Alagappa [red.], *Coercion and Governance. The Declining Political Role of the Military in Asia*, Stanford University Press, Stanford 2001, s. 278.
53. Tan Tai Yong, *Singapore: Civil-Military ...*, s. 278.
54. S. P. Walsh, op. cit., s. 266.
55. Ibidem, s. 268.
56. Ibidem, s. 267–268.
57. T. Huxley, op. cit., s. 232–235.